

GÜLBAHAR ABDULLAYEWA,
GURBANBERDI WELBEGOW,
KAMILJAN HALLYÝEW

ENE DILI

Umumy orta bilim berýän mekdepleriň
1-nji synpy üçin derslik

*Özbekistan Respublikasynyň Halk bilimi
ministrligi tarapyndan neşire hödürlenlen*

Dokuzynjy neşir

«O‘ZBEKISTON» NEŞIRÝAT-ÇAPHANA DÖRIDIJILIK ÖYI
DAŞKENT – 2019

UO'K 811.512.164(075)
372.881.1(075)
KBK 81.2Tur-9
A13

Syn ýazanlar:

A.Arazow – NDPI mugallymy, filologiya ylymlarynyň kandi-
daty.

D.Saryýewa – Dörtköl tümenindäki 7-nji mekdebiň
başlangyç
synp mugallymasy.

Şertli belgiler:

– Soraglar

– Ýumuşlar

– Dersiň soňy

**Respublikanyň ýörite kitap gaznasynyň serişdeleri
hasabyndan çap edildi.**

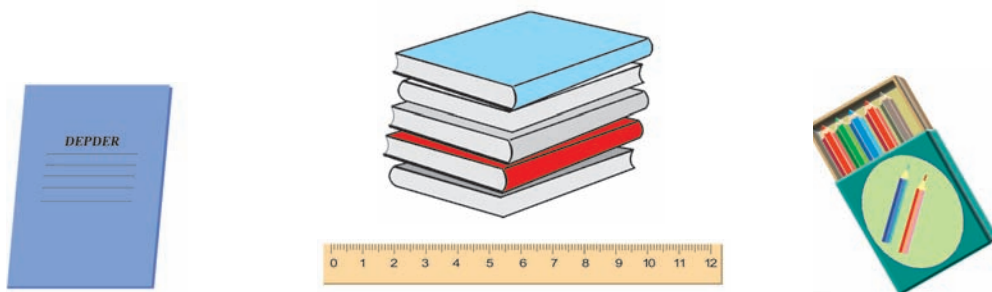
ISBN 978-9943-01-063-5

© G.Abdullaýewa we başg., 2015, 2017–2019
© «O'ZBEKISTON» NÇDÖ, 2011–2019

SES WE HARP

Sesi aýdýarys we eşidýäris.

1-nji gönükme. Surata serediň. Olaryň atlaryny depderiňize ýazyň. Her sözde näçe harp we näçe ses bardygyny aýdyp beriň.

2-nji gönükme. Teksti okaň.

Kanikul gutardy

Gyş kanikuly gutardy. Kanikul döwründe çagalar gowy dynç aldylar. Okuw ýylynyň ikinji ýarymy başlandy. Çagalar uly höwes bilen mekdebe gelýärler.

Tekstiň birinji we ikinji sözlemle-
rini depderiňize göçüriň. Ondaky
her sözde näçe ses we näçe
harp bardygyny hem-de olaryň
nähili seslerdigini aýdyp beriň.

3-nji gönükme. Miweleriň atlaryny
okaň we göçüriň.

Alma, nar, garaly, armyt, ülje,
şetdaly, erik, injir, üzüm.

Göçüren sözleriňiziň her birinde
näçe ses we näçe harp bardy-
gyny aýdyň.

**Harpy ýazýarys we okaýarys.
Harp sesiň ýazuw belgisidir.**

4-nji gönükme. Okaň we göçüriň.

Özbekistanda uly şäherler köp.
Daşkent, Samarkant, Buhara, Nöküs,
Ürgenç, Karşy we ýaly şäherler Öz-
begistanyň iri şäherleridir.

Her bir sözde näçe ses we näçe harp bardygyny aýdyp beriň.

5-nji gönükme. Suratlaryň atlaryny aýdyň we depderiňize ýazyň.

Bu haýwanlar hakynda bilýän zatlaryňyzy gürrüň edip beriň. Her sözde näçe ses we näçe harp bar?

6-njy gönükme. Nakyllary okaň we göçüriň.

Zähmet soňy rahat. Zähmet bagt getirer. Tomus depesi gaýnamadygyň gys gazany gaýnamaz.

Öz bilýän nakyllaryňyzy depderiňize ýazyň.

ÇEKİMLİ VE ÇEKİMSİZ SESLER

Sesler iki topara bölünürler:
1. Çekimliler. 2. Çekimsizler.

ÇEKİMLİ SESLER

A, e, ä, i, o, ö, u, ü, y –
çekimli seslerdir.

7-nji gönükme. «Gyş» diýen he-
kaýajygy okaň.

Gyş

Dekabr, ýanwar, fewral aýlary gyş paslydyr. Gyşyna howa sowuk bolýar. Gar ýagýar. Suw doňýar. Çagalar gar togalap oýnaýarlar. Gardan adam ýasaýarlar.

Soraglara dilden jogap beriň:

1. Haýsy aýlar gyş pasly?
2. Gyşyna howa nähili bolýar?

Ikinji soragyň jogabyny depderiňize ýazyň. A, o, u, y harplarynyň aşagyny çyzyň.

8-nji gönükme. Şygry okaň we düzüminde **i, e, ö, ü, ä** harplary bolan sözleri aýdyp beriň.

Gar

Gyş aýynyň bir güni,
Ýatyr ýerde akja gar.
Eremänkä öňküsi,
Gar üstüne gar ýagýar.

Ak tigirden çözlenýän,
Sapak ýaly akja gar.
Şindem dynman ýagyp dur,
Ýuwaş-ýuwaş galňaýar.

Köçä bakyp aýnadan,
Öýde kiçijik Çary.
Arkaýyn synlap dur,
Daşarda ýagýan gary.

A. Atabaýew

9-njy gönükme. Okaň we göçüriň.

14-nji ýanwar Watan sakçylary güni. Meniň agam Watan gullugynda hyzmat edýär. Watana gulluk etmek her bir ýigidiň borjudyr.

Her bir sözde näçe harp bardygyny depderiňize sözleriň üstünden sifr bilen ýazyň.

N u s g a: 14-nji(3) ýanwar(6)...

10-njy gönükme. Okaň we içinde o, u, ö, ü harplary bolan sözleri göçüriň.

Eýer, gün, ýelim, ýegen, ýolka, durna, ýorunja, köwüş, demir, orak, ýorgan, ýagty, düýe, çopan, ýumuş, ýuka, erik, sagat, ýalyn, bugdaý, goýun, ýagyş, çörek, göle.

N u s g a: Gün, ýolka, ...

11-nji gönükme. Haýwanlaryň atlaryny ýazyň. Nokatlaryň ýerine degişli çekimli sesleri ýazyň.

Goý...n, guz..., g...le, eş...k, d...ýe, ök...z, owl...k, k...şek, kürr..., t...ý, s...gyr, ...t, p...şik, güj...k.

12-nji gönükme. Okaň we her sözdäki çekimli sesleri aýdyň.

Mekdep

Ol iki gatly owadan jaý biziň mekdebimiz. Ol obanyň ortasynda ýerleşýär.

Biz mekdebiň daş-töweregini arassa saklaýarys. Mekdebimiziň oňat sport meýdançasy we kompýuter otagy bar.

Birinji, ikinji sözlemi depderiňize göçüriň.

13-nji gönükme. Atalar sözlerini okaň we göçüriň. Çekimli sesleriň aşagyny çyzyň.

Saýany ekmeseň, salkynda ýatmarsyň.
Çekseň zähmet, ýagar rähnet.
Bu günki işiňi ertä goýma.

N u s g a: Sayany ekmeseň, ...

14-nji gönükme. Matallary okaň we her sözdäki çekimlileri aýdyp beriň.

El bilen ekerler,
Dil bilen orarlar.

Sary agam içerde,
Gökje goly daşarda.

Polat atym ýüwrüp barýar
Ýeri çepbe çöwrüp barýar

15-nji gönükme. Şygry okaň. Her sözde haýsy çekimlileriň bardygyny aýdyň.

Watan hakda

Bir ýany Syrderýa,
Bir ýany Aral.
Çölünde ýaýnaýar,
Keýikdir, maral.

Obalaryn görseň,
Gyş-u – ýaz gözel.
Göwnüň joşa geler,
Düzersiň gazal.

Gurbanberdi Welbegow

Goşgyny ýat tutuň.

ÇEKIMSIZ SESLER

B, w, g, d, ž, j, z, ý, k, l, m,
n, ň, p, r, s, t, f, h, ç, ş –
çekimsiz seslerdir.

16-njy gönükme. Şygry okaň we her sözdäki çekimsiz sesleri aýdyp beriň.

Iki dost

Ol ikisi söwer dostdy,
Biri Garly, biri Çary.
Haçan görseň, ine şolaň,
Daşyndady oglan bary.

Ikisi-de ýaşytdylar,
Ikisem bir ýylda doglan.
Garly diýseň ýygra, ýuwaş,
Çary bolsa alçak oglan.

Diýseň edil kanun ýaly,
Bir-birine aýdanlary.
Iki dosta guwanardy,
Obamyzyň adamlary.

17-nji gönükme. Suratlary synlaň we olaryň atlaryny depderiňize ýazyň.

Ýazan sözleriňizdäki çekimsiz harplaryň aşagyny çyzyň.

18-nji gönükme. Matallary okaň we manysyny depderiňize ýazyň. Şol sözlerdäki çekimsizleri aýdyň.

Hatar-hatar dişi bar,
Başymyza işi bar.

Iki ýaprak bir tende,
Gezer gülzar-çemende.

19-njy gönükme. Hekaýajygy okaň we has gara ýazylan sözleri göçüriň. Olardaky çekimsizleri aýdyň.

Bäşim

Bäşim biziň **synpymyзда** okaýar. Ol sapaklaryna oňat ýetişýär. Bäşim örän **tertipli** okuwçylaryň biri. Ol **okuwdan** sebäpsiz ýeke minut hem **galmaýar**. Bäşimiň doganynyň ady **Enegül**. Olar iňlis dilini **öwrenýärler**.

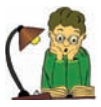
Soraglaryň jogabyny depderiňize ýazyň:

1. Bäşim nähili okuwçy?
2. Ol sapaklaryna nähili ýetişýär?

20-nji gönükme. Okaň we şäher atlaryny depderiňize göçürip ýazyň.

Özbekistan Respublikasynda Samarkant, Buhara, Hywa we Kokant ýaly gadymy şäherler bar. Şäherlerde we obalarda dürli millet wekilleri agzybir ýaşaýarlar we zähmet çekýärler.

Öz bilýän şäher atlaryny aýdyp beriň.

21-nji gönükme. Hekaýajygy üns berip okaň. Has gara ýazylan sözlerdäki çekimsizleri aýdyň. Birinji we ikinji sözlimleri depderiňize ýazyň.

Çagalar bagy

Güljahan, Mähri, Wepa dagylar **çagalar** bagyna gatnaýarlar. Çagalar bagynda **körpelere** gowy seredýärler. Olar oýnaýarlar, **şatlanýarlar**. Olara ýorgan, ýassyk, stol, stul ýaly sözleriň **öý goşlarynyň** adyny aňladýandygyny hem öwredýärler.

Soraglara dilden jogap beriň:

1. Güljahan, Mähri, Wepa dagylar nirä gatnaýarlar?
2. Çagalar bagynda çagalara nähili seredýärler?
3. Çagalar bagynda olar näme işleýärler?

ÝOGYN WE INÇE ÇEKIMLI SESLER

22-nji gönükme. Teksti okaň. Her sözdäki çekimlileri aýdyp beriň.

Her bir garaşsyz ýurt öz döwlet nyşanlaryna eýedir. Özbegistan döwletiniň garaşsyzlygynyň nyşanlary onuň baýdagy, Döwlet senasy we Döwlet gerbi hasaplanýar.

Döwlet nyşanlary mukaddesdir.

1. Üçünji sözlemde näçe söz bar?
2. Şu sözlemi bogunlara bölüp ýazyň. Her bogundaky çekimli we çekimsiz sesleri aýdyň.

23-nji gönükme. Aşakdaky tapmany okaň we göçüriň. Çekimli sesleriň aşagyny çyzyň. Jogabyny synp tagtasynda ýazyň.

«Gal» diýseň, galanok,
Emma ýöräp bilenok.

(Kölege)

Ýelkenli ýetmez yzyndan,
Jylawbaz tutmaz dyzyndan. (ωλ6|ϭ)

24-nji gönükme. Goşgy bendini dep-
deriňize ýazyň we ýat tutuň.

Besdir baglaň garrany,
Besdir daglaň garrany,
Garrasak biz garraly,
Sen garrama, eje jan.

Çekimli sesleriň aşagyny çyzyň.

Çekimli sesler iki hili bolýarlar:

1. ýogyn çekimliler: a, o, u, y.

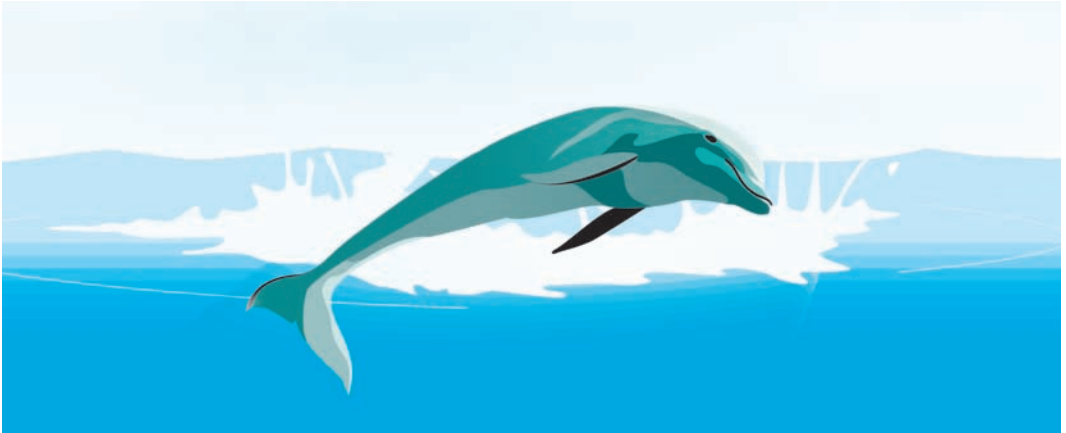
2. inçe çekimliler: ä, ö, ü, i, e.

25-nji gönükme. Teksti okaň we gö-
çüriň.

Täsin jandar

Delfinler suwdan 2–3 metr ýokary
böküp bilýärler. Şeýdip olar uçýan

balyklary tutýarlar. Şolar bilen iýmitle-
nýärler. Olar akylyly haýwanlardyr.
Delfinler adama tiz öwrenişýär.

Ýogyn çekimlileriň aşagyny çyzyň.

N u s g a: suwdan ...

26-njy gönükme. Teksti göçüriň. No-
katlaryň ýerine degişli çekimlini goýmagy
unutmaň.

Maral her gün ir t...rýar. Ýor-
gan-d...şegini ýygnaýar. Bed...nter-
biýe maşklaryny edýär. Soňra s...
byn bilen ýuwunýar. Ertirlik nah...ryny
iýip, mekdebe gidýär.

27-nji gönükme. Özüňizden içinde ýogyn çekimlisi bolan miweleriň atlaryny ýazyň. Aralarynda dyngy belgi goýmagy unutmaň.

Nusga: alma, armyt, ...

28-nji gönükme. Tapmaçany okaň we göçüriň.

Sandyk doly ak sadap.

Iki dogan, bir-birini görmeýär.

(ɹəɫʃɪp əm zɹɪɔ)

(gözlər)

Demir galaň içinde, gyzyt taýym oýnaýar.

(ɹəɫʃɪp əm ɪɪp)

Ýogyn çekimlileriň aşagyny çyzyň.

29-njy gönükme. Saglyga degişli nakyllary okaň we göçüriň.

Ynsan ýaltalykdan kesel bolar,
Zähmetden bolsa sagdyn bolar.

Arassalyk-saglygyň girewidir.
Saglyk – baş baýlyk.

Işdä keselden gaçar, sagdynlara dost bolar.

 Ýogyn çekimlileriň aşagyny çyzyň.

30-njy gönükme. Aşakdaky öwüt-nesihat häsiýetli sözlemleri okaň we göçüriň.

Gapy açyk bolsa-da, sorap gir.

Buýrulsa işden gaçma, rugsatsyz gapy açma.

Az sözle, köp diňle.

 Inçe çekimlili sözleri aýdyp beriň.

 31-nji gönükme. Teksti okaň.

Gyş

Kalendar boýunça gyş 1-nji dekabrdan başlanýar. Emma astronomlar 22-nji dekabry, ýagny ýylyň iň gys-

ga gününü gýşyň başlanyşy diýip hasaplaýarlar.

Soraglaryň jogabyny depderiňize ýazyň:

1. Bir ýylda näçe pasyl bar?
2. Häzir ýylyň haýsy pasly?
3. Gýş paslyna haýsy aýlar girýär?

Ýazan sözlemleriňizdäki inçe çekimlili sözleriň aşagyny çyzyň.

Sözüň birinji çekimlisi ýogyn bolsa, soňky çekimlileri hem ýogyn bolýar.

Sözüň birinji çekimlisi inçe bolsa, soňky çekimlileri hem inçe bolýar.

32-nji gönükme. Matallary okaň we jogabyny ýazyň.

Aýagy ýok, eli ýok,
Aýnalary tyrkyldadýar.
Myhman bolup bagyma,
Hoşboý ysyn dargadýar. (Шәмәş)

Zer halym, zergär halym.
Götersem agyr halym. (Yer)

Göze görünmez,
Elde tutulmaz,
Burnuňa girmän galmaz. (Howa)

33-nji gönükme. Guşlaryň atlaryny okaň we göçüriň. Diňe inçe çekimliniň aşagyny çyzyň.

Kepderi, serçe, laçyn, gumry, käkilik, bürgüt, garlawaç, hüýpüýpik, ördek, gaz, durna, sülgün.

34-nji gönükme. Okaň we göçüriň. Diňe ýogyn çekimlileriň aşagyny çyzyň.

Howanyň alamatlary

Eger gar güýçli we çalt ýagsa çalt dynýar. Haýal ýagsa uzak ýagýar.

Howa açyk güni gije goýy ümür düşse, gijesine sowuk bolýar.

35-nji gönükme. Goşgyny göçuriň. Diňe ýogyn çekimlileriň aşagyny çyzyň.

Ülkäm gözel we abat,
Bize berdi uly bagt.
Ýaýnadýar ol bagrynda,
Oýnadyp gujagynda.

36-njy gönükme. Nakyllary okaň we göçüriň. Inçe çekimlileriň aşagyny çyzyň.

Bahylyň bagy gögermez,
Gögerse hem, miwe bermez.

Bahyl bolma, sahy bol,
Hemişe bol açyk gol.

37-nji gönükme. Özüňizden okuw esbaplarynyň atlaryny ýazyň. Ýogyn çekimlileriň aşagyny çyzyň.

N u s g a: Kitap, galam, depder, ...

38-nji gönükme. Teksti okaň we diňe inçe çekimliler bolan sözleri göçüriň.

Daşkent

Daşkent – Özbegistan Respublikasynyň paýtagtydyr. Ol gözel we bagbossanlara baý şäherdir. Daşkentde birnäçe owadan binalar, muzeýler we seýil baglary bar. Daşkent metrosy owadan. Ol ýerde «Tashkent City» gurulýar.

39-njy gönükme. Nahar atlaryny ýazyň.

Nusga: Dograma, çorba, palaw, ...

**Sözüň içinde ýogyn çekimli
bolsa, degişli ýerinde y ýazylýar.**

**Sözüň içinde inçe çekimli bolsa,
degişli ýerinde i ýazylýar.**

40-njy gönükme. Şygry okaň we gö-
çüriň. Nokatlaryň ýerinde y ýa-da i çe-
kimlileriniň birini ýazyň.

Öwrener ilk ... edep –

Kitaby okan oglan.

Ýüzü-de bolar aç...k –

Kitaby okan oglan.

Hormat eder ul...ny,

Kiç...ler oň jan-teni,

Ýer...ne ýetirer wadas...n.

Kitaby okan oglan.

Polat Mömin

41-nji gönükme. Nakyllary okaň we göçüriň. Göçüreniňizde nokatlaryň ýerine y ýa-da i çekimlisini ýazyň.

Kitap – seniň iň oňat dostuňdyr.
Kitaby aýawl... saklaň
Kitap hazyna – bilim baýlyk.
Kitap – bilim çeşmes...dir.

Näme üçin y ýa-da i ýazmagyňyzyň sebäbini aýdyň.

42-nji gönükme. Özüňizden içinde y çekimlisi bolan baş sany adam adyny, içinde i çekimlisi bolan baş sany adam adyny ýazyň.

Nusga: Nurýagdy, ...
Bäşim, ...

43-nji gönükme. Teksti okaň we göçüriň. Nokatlaryň ýerine degişli y ýa-da i çekimlisini ýazyň.

Gyşda adamlaryň zähmeti

G...şda suwçylaryň iş... köp bolýar. Meýdanlar ýaz ekişine taý...nlanýar. Guşlar, s...gyr, goýun we beýlek... haýwanlar bak...lýan fermalarda hem işler köp bolýar. Tehnikalary bahar möwsümüne taýýarlaýarlar.

44-nji gönükme. Soraglara ýazmaça jogap beriň. Ýazan sözlemleriňizde **y, i** çekimlili sözlerde **y, i** harplarynyň ýazylmagynyň sebäbini düşündiriň.

Soraglaryň jogabyny depderiňize ýazyň:

1. Seniň adyň kim?
2. Sen näçenji synpda okaýarsyň?
3. Seniň partadaşyňyň ady kim?
4. Ol nähili okaýar?

45-nji gönükme. Özüňizden çöl haýwanlarynyň atlaryny ýazyň.

Nusga: Alaka, ...

AÇYK WE DYMYK ÇEKIMSIZLER

46-njy gönükme. Suratlaryň adyny okaň we olaryň birinji harpyny aýdyň.

47-nji gönükme. Suratlaryň adyny tapyp, depderiňize ýazyň.

Bu sözleriň birinji harplaryny belläň.

48-nji gönükme. Hüwdüleri göçüriň
we ýat tutuň.

Agzy oýmak, burny pisse,
Ony ýasan çeper ussa.
Ussadyndan uz geldi,
Ogul ýerne gyz geldi.
Huwwa, balam, huwwa-huw!

Aý gyzym, alma gyzym.
Hiç haçan ölme, gyzym.
Sensiň eneň bägüli,
Hiç wagt solma, gyzym
Huwwa-huw!

G, b, d, j – açyk çekimsiz sesdir.

49-njy gönükme. Hekaýajygy okaň.

Durdy

Durdy birinji synpda okaýar.
Durdy mekdepde özüni örän tertipli

alyp barýar. Ol depderlerini arassa saklaýar. Durdy matematikany gowy görýär. Ol **programmist** bolar.

Has gara ýazylan sözleri depde-riňize göçüriň. Açyk çekimsizleriň aşagyny çyzyň.

50-nji gönükme. Öý goşlarynyň, eşikleriň, gap-gaçlaryň atlaryny göçüriň we açyk g, b, d, j çekimsizleriniň aşagyny çyzyň.

Gazan, tabak, haly, keçe, düşekçe, jalbar, don, botinka, jorap, gaýçy, bedre.

51-nji gönükme. Şygry okaň we göçüriň.

Durdy okuwa

Höwesli gaty.

Göwnüň göterýär

Keşde dek haty.

Tertipli gezýär,

Mekdepde, daşda.

Görelde boldy

Okuwda, işde.

G, b, d, j sesleri nähili çekimsizler?

52-nji gönükme. Goşgyny labyzly
okaň.

Gar ýagýar

Gar ýagyp dur güpbüldäp,
Zor ýagyp dur güpbüldäp,
Ap-ak boldy meýdanlar,
Geliň, geliň çagalar!

Tapyň konki, lyžany,
Könemi, täze, ýok zyýany,
Garlar oýnap ýagyp dur,
Asman oýnap ýagyp dur.

Bagjagazlar ýasanýar,
Aýazbaba ýasalýar.
Çalt boluň oýnaň oýny,
Wagty gelendir oýnuň.

Goý, gyzyşsyn oýnumyz,
Gyzsyn aýak, boýnumyz.
Gar ýagyp dur güpbüldäp,
Zor ýagyp dur güpbüldäp.

Anwar Abitjan

Açyk **g, b, d, j** çekimsizlerini aýdyp beriň.

53-nji gönükme. Tapmaçalaryň joga-byny tapyň we onuň suratyny çekiň.

Pes – pesejik boýy bar,
Ýedi gatly dony bar. (uɛɔan)

Gat – gat dony bar,
Ýeke garyç boýy bar. (wɛlɛm)

Kiçijik gazanjyk,
Içi doly çüýjagaz. (nar)

54-nji gönükme. Özünüzden açyk g, b, d, j sesleri bilen gelýän sözleri tapyp, depderiňize ýazyň.

N u s g a: gawun, ...

55-nji gönükme. Hüwdini okaň we ýat tutuň.

Aý ýüzünde el halyň,
Bardyr agzyňda balyň.

Baldan süýji bal balam,
Saňa gurban bolaýyn.

Aýlanaýyn adyňdan,
Ady ýagşy, bäbegim.
Öwrüleýin men senden,
Ysy gowy, bäbegim.

Allalar etsem ýaraşar,
Boýuňa güller dolaşar.
Gül dolasaň boýlaryňa,
Zerbap donlar ýaraşar.
Huwwa – huw!

G, b, d, j çekimsizlerini aýdyp
beriş.

56-njy gönükme. Teksti okaň we
içinde açyk g, b, d, j çekimsizleri bar
bolan sözleri saýlap göçüriň.

Agzybirligiň netijesi

Biziň ýurdumyzda dürli milletler
ýaşaýar. Olar özbekler, türkmenler,

ruslar, azerbaýjanlar, gazaklar, gyr-gyzlar. Bular agzybir ýaşaýarlar.

N u s g a: Biziň, ýurdumyzda, dürli, türkmenler, ...

57-nji gönükme. Gök önümleriň we miweleriň atlaryny depderiňize ýazyň. Açyk g, b, d, j çekimsizleriniň aşagyny çyzyň.

N u s g a: gawun, garpyz, badamjan, burç, noýba, ...

K, p, t, ç – dymyk çekimsiz seslerdir.

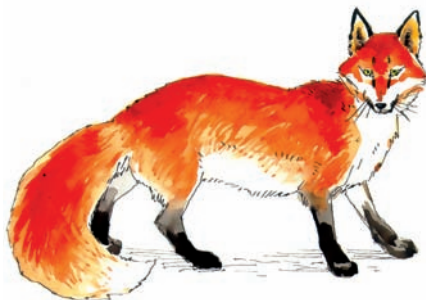

58-nji gönükme. Suratlaryň adyny aýdyň we olaryň birinji harpyny okaň.

59-njy gönükme. Özüňizden iki sany sözlem düzüp, depderiňize ýazyň. Olaryň birinjisinde käşir, ikinjisinde palta sözüni ulanyň.

60-njy gönükme. Suratlaryň adyny depderiňize ýazyň we olaryň birinji harpyny aýdyň.

Olaryň hersini ulanyp sözlem düzüň.

61-nji gönükme. Öý haýwanlarynyň atlaryny depderiňize ýazyň.

Nusga: sygyr, ...

62-nji gönükme. Soraglary okaň ýazuw üsti bilen jogap beriň.

1. Bu gün howa nähili?
2. Çagalar nähili geýinýärler?
3. Gyş paslyna haýsy aýlar degişli?
4. Gyş paslyndan soň haýsy pasyl gelýär?

63-nji gönükme. Nokatlaryň ýerine degişli harpy goýup sözleri göçüriň.

Pişi..., ...äşir, ...elpek, ...ekiç,
...artoşka, ...omidor, ...öňňe, ...üý.

64-nji gönükme. Synpyňyzdaky gyzlaryň atlaryny depderiňize ýazyň.

N u s g a: Aýna, ...

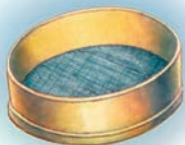

Dymyk k, p, t, ç çekimsizleriniň aşagyny çyzyň.

65-nji gönükme. Sözleri göçüriň we dymyk k, p, t, ç çekimsizleriniň aşagyny çyzyň.

Çaý, tilki, pil, kilim, kádi, pişik, te-
neçir, çemçe, käse, pagta, tut, çaga.

66-njy gönükme. Suratlaryň adyny
depderiňize ýazyň we olaryň birinji har-
pyny aýdyň.

67-nji gönükme. Nakyllary göçüriň.

Baharky hereket,
Güýzki bereket.

Zähmet çekmän rähnet bolmaz,
Tohum sepmän ekin bolmaz.

Dymyk k, p, t, ç çekimsizlerini aýdyp beriň.

68-nji gönükme. Sözlemleri göçüriň. Dymyk k, p, t, ç çekimsizleriniň aşagyny çyzyň.

1. Düýäniň köşegi hem bar. 2. Pagta biziň baýlygymyz. 3. Tilki örän mekir haýwan bolýar. 4. Kakam dükandan çekiç aldy.

69-njy gönükme. Göçüriň. Nokatlaryň ýerine degişli k, p, t, ç seslerini ýazyň.

Aga..., çary..., sada..., örkü..., toşa..., çigi..., aýa..., süý..., gurja..., saga... .

70-nji gönükme. Nakyllary göçüriň we ýat tutuň.

Altyn-kümüşiň könesi bolmaz,
Ata-enäniň bahasy.
Hünärli zor, hünärsiz hor.

Özüňizden iki sany nakyl ýazyň.

BOGUN

Sözüň bir bada aýdylýan bölegine bogun diýilýär.

Meselem: og – lan, ki – tap.

71-nji gönükme. Sözleri üns berip okaň we göçüriň.

Bag, jo – rap, mek – dep, ör – dek, ge – ç i, ha – ly, gu – zy, at, pi – şik, gö – le, sy – çan, it.

Her sözüň näçe böleklerden düzülendigini aýdyň.

72-nji gönükme. Sözlemleri göçüriň. Has gara ýazylan sözleri bogna bölüň.

1. **Maral** birinji synpda okaýar. 2. **Gözel** şähere gitdi. 3. **Aman** edepli okuwçy. 4. **Sona** ejesine kömek berýär. 5. **Okuwçy** hat ýazýar.

73-nji gönükme. Sözleri bogna bölüp göçüriň.

Alma, erik, nar, garaly, üzüm, şetdaly, ülje, armyt, alça.

74-nji gönükme. Teksti okaň we bogunlara bölünip ýazylan sözleri göçüriň.

Bahar gel – di. Bag – lar – da güller açyldy. As – man – da guş – lar uçýarlar. Ýerde garynjalar görnüp baş – la – dy. Ýaplarda suw ak – ýar.

Göçüren sözüňizde näçe bogun bar?
Şol sözde näçe çekimli ses bar?

75-nji gönükme. Sözleri okaň we bogna bölüp göçüriň.

Mekdep, kitap, meýdan, pişik, oylan, nar, üzüm, çagalar, kino, gyz, alça, ene, ýüpek, ýazdy, gara, selme, at.

Her sözde näçe bogun, näçe çekimli bardygyny anyklaň.

76-njy gönükme. Öý haýwanlarynyň atlaryny bogna bölüp ýazyň.

Meselem: Sy – gyr, ...

Sözde näçe çekimli bar bolsa, şonça hem bogun bolýar.

77-nji gönükme. Teksti okaň we göçüriň. Göçüreniňizde sözleri bogna bölüp göçüriň.

Bahar geldi. Howa maýlady. Käbir ağaçlar ýapraklady. Garlawaçlar uçup gelip başladylar. Meýdanlar ýaşyl otlara bürendi. Adamlar we tehnika meýdanda işleýärler.

78-nji gönükme. Şygry labyzly okaň.

Ýagyşly gün

Aglaýarka
Näme **asman**?
Gözýaş **dökýär**
Yzyn kesmän.

Ah, **ol** bizi
Gören däldir.
Ene, ene
Diňdirsene.

Ýa agasy	Ajygandyr
Urdumyka?	Emdirsene!
Ýa ukudan	Eliň ýetse
Turdumyka?	Alyp ber-dä!
Azaşyb-a	Götereýin
Ýören däldir?	Özüm ýerde.

Has gara ýazylan sözleri bogunlara bölüp göçüriň we olaryň her birinde näçe bogun bardygyny aýdyň.

79-njy gönükme. Tapmaçany göçüriň we jogabyny tapyň.

«A» – diýsem, açylýar,
«B» diýsem ýapylýar. (Dodaq)

80-nji gönükme. Sözleri nusgada görkezilişi ýaly edip, depderiňize ýazyň.

Bu gün martyň sekizi,
Seň baýramyň enejan.

Gutlaýarys barymyz:

«Uzak ýaşa mähriban!»

Halbibi Mätdurdyýewa

Gowaça, oýnawaç, Merjen, gül,
mekdep, ýaz, Nury, galam, möjek,
çöl, okuwçy, towşan, depder, çaga.

Nusga: Bir bogunly sözler: gül, ...
Iki bogunly sözler: Merjen, ...
Üç bogunly sözler: gowaça, ...

81-nji gönükme. Şygry labyzly okaň.

Eneler

Melhemiňiz siz özüňiz,
Perzende **derman** özüňiz,
Bir ten – u bir jan özüňiz.
Aladaçyl Siz, **eneler**,
Göwherimiz Siz, eneler.

Kalbymyzda mähriňiz bar,
Mähre doly keşbiňiz bar,
Bagtymyza ene – Siz bar.
Aladaçyl Siz, eneler,
Göwherimiz Siz, eneler.

Ötkir Raşid

Has gara ýazylan sözleri bogunlara bölüp göçüriň we olaryň her birinde näçe bogun bardygyny aýdyň.

82-nji gönükme. Bir bogunly sözden baş, iki bogunly sözden baş söz depderiňize ýazyň.

N u s g a:bir bogunly söz: at, ...

iki bogunly söz: al – ma, ...

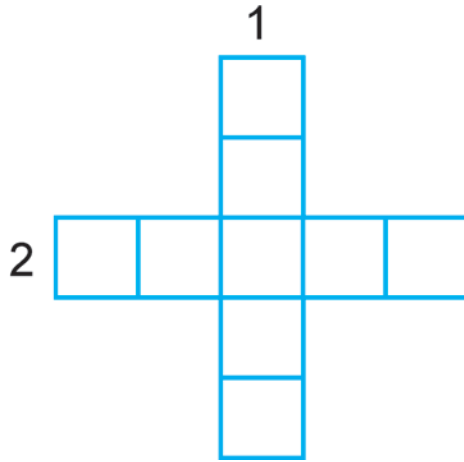
83-nji gönükme. Sözlemleri bogna bölüp göçüriň. Her sözde näçe bogun, näçe çekimli bardygyny anyklaň.

Sona bedre bilen suw alyp gitdi. Ejesi çay gaýnatdy. Olar çay içdiler. Sona kitap okady. Ejesi işe gitdi.

84-nji gönükme. Sözleri oýlanyp tapyň we öýjüklere ýazyň.

1. Náme bilen ys alýarys?

2. Sagat däl, dükgüldeýär.

85-nji gönükme. Berlen bogunlardan söz düzüň we ýazyň.

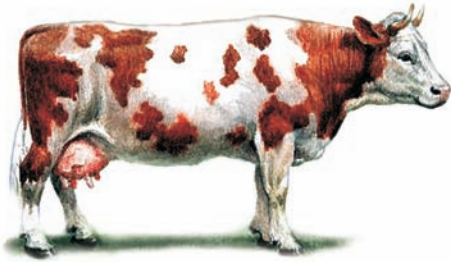
Gyr, jek, şyn, sy, gö, ýol, ge, le, ç, pag, bars, ma, mö, ki, ta, tap.

N u s g a: sygyr, ...

86-njy gönükme. Sözlemleri göçüriň haýwan atlaryny bogna bölüp ýazyň.

Biziň öýde pişik, güjük we goýun bar. Sygyr at, geçi, hem öý haýwanlary. Sygyr we geçi süýt berýär. At ýük daşýar. Güjük öýi goraýar.

87-nji gönükme. Suratlaryň atlaryny bogna bölüp ýazyň.

88-nji gönükme. Söz böleklerini birleşdirseňiz bir nakyly okarsyňyz.

Kes ýe bir di çäp öl

**Ýogyn çekimlili bogna ýogyn
bogun, inçe çekimlili bogna
inçe bogun diýilýär.**

89-njy gönükme. Şygry okaň we diňe ýogyn bogundan düzülen sözleri aýdyp beriň.

Galamy galamdanda,
Kitaplary jaýynda,
Depderleri ýerinde,
Galdyrmaýar hiç ýerde
Arassa gyz **Azada**.

Depderi ýyrtylmaýar,
Galamy **saçylmaýar**.
Kitaby eplenmeýär
Ony hapalamaýar
Arassa gyz Azada.

Has gara ýazylan sözleri bogunlara bölüp göçüriň we olaryň her biriniň nähili bogundygyny aýdyň.

90-njy gönükme. Ýañyltmajy okaň we göçüriň.

Gök çäýnekde gök gapak, ak çäýnekde ak gapak.

Ýat tutuň we tiz aýdyp öwreniň.

91-nji gönükme. Okaň. Nämäniň nähili hereket edýändigini tapyň we ýazyň.

Guş	bökýär
Balyk	süýrenýär
Ýylan	ýüzýär
Maýmyn	uçýar

92-nji gönükme. Şygry okaň we ony bogunlara bölüp göçüriň.

Her gün irden turýaryn,
Şatlanypjyk gezýärim.
«Salam» bersem görene,
Ýene bir gez ösýärim.

Bibi, daýy daýzama,
Salam berýän eneme.
Salam sözi mukaddes,
Salam özi mukaddes.

Kambar Ataýew

93-nji gönükme. Sözlemleri okaň we haýwan atlaryny bogna bölüp ýazyň.

Dynç alyş günü biz haýwanat bagyna bardyk. Ol ýerde kapasada ýolbars we gaplaň bardy. Ol ýerde pil we keýik hem bar. Agaçlarda maýmynlar hem köp.

94-nji gönükme. Iki bogunly on sany söz tapyň we olary bogna bölüp, depderiňize ýazyň.

DODAK ÇEKİMLİLERİ

O, ö, u, ü – dodak çekimlileridir.

95-nji gönükme. Okaň we göçüriň. Dodak çekimlileriniň aşagyny çyzyň.

Dolak, jorap, ördek, söwüt, börek, orak, süzgüç, kömelek, oýnawaç, oýna.

96-njy gönükme. Teksti okaň.

Nowruz baýramy

Nowruz baýramy – bahar baýramy. Nowruz – bu täze ýyl. Biz baýramda oýnaýarys, aýdym aýdýarys, şatlanýarys. Nowruz baýramyňyz mübärek bolsun!

Tekstiň birinji, ikinji sözlemine deňderiňize göçüriň. Dodak çekimlileriniň aşagyny çyzyň.

97-nji gönükme. Tapmaçany okaň we göçüriň. Onuň jogabyny tapyň.

Gündogardan çykýar ol daň çagy,
Günbatarda bolýar onuň ýatagy.

(uňg)

Dodak çekimlileriniň aşagyny çyzyň.

98-nji gönükme. Tapmaçany ýazyň we dogry jogabyny tapyň.

Iki enäniň on ogly,
Hersiniň öz ady bar.

(El we barmaklar)

**O, ö – dodak çekimlisi sözüň
birinji bognunda ýazylýar.**

99-njy gönükme. Sözlemleri okaň we göçüriň.

Nowruz baýramynda ejem we garry enem semeni bişirdiler. Hemme semeni iýdi. Rüstem saz çaldy. Biz oýnadyk.

Dodak çekimlileriniň aşagyny çyzyň.

100-nji gönükme. Teksti okaň we göçüriň.

Sapar we Maral ikisi dost. Olar bir mekdepde okaýarlar. Öýde olar bile oýnaýarlar. Bir gezek olar güjük tapdylar. Güjük kiçijekdi. Sapar güjük üçin guty ýasady. Güjük gutuda ýatdy.

Dodak çekimlileriniň näçenji bogunlarda ýazylandygyna üns beriň.

101-nji gönükme. Sözleri okaň we göçüriň. Bularyň ikinji bognunda haýsy çekimlileriň eşidilýändigini we haýsy çekimliniň ýazylandygyny aýdyň.

Körek, çörek, orak, börek, ördek, towuk, ýowar, goýun, döwek, kömek.

102-nji gönükme. Nokatlaryň ýerine degişli çekimlileri ýazyp, sözleri göçüriň.

Çop...n, ogl...n, hor...z, Öw...z, ýowş...n, oj...r, söz...n.

U, ü – dodak çekimlisi sözüň birinji we ikinji bogunlarynda ýazylýar.

103-nji gönükme. Teksti okaň.

Biziň mekdebimiz

Bu biziň mekdebimiz. Biziň mekdebimiz täze. Mekdebimiziň ýanynda uly bag bar. Biz her gün mekdebe gelýäris. Mekdepde biz ýazýarys, okaýarys, mesele işleýäris, surat çekýäris. Arakesmede biz oýnaýarys.

Soraglaryň jogabyny depderiňize ýazyň.

1. Bu kimiň mekdebi?
2. Mekdepde siz näme edýärsiňiz?

104-nji gönükme. Teksti okaň we göçüriň.

Arakesmede

Arakesmede biz pişik-syçan oýnuny oýnadyk. Biz el tutup, tegelenip durduk. Aýna pişik boldy. Dursun syçan boldy. Syçan gaçdy. Pişik syçany kowdy. Aýna Dursuny tutdy.

Dodak çekimlileriniň aşagyny çyzyň.

105-nji gönükme. Guşlaryň atlaryny bogna bölüp ýazyň.

N u s g a: Sül-gün, ...

Dodak çekimlileriniň näçenji bo-gunlarda ýazylýanlygyna üns beriň.

106-njy gönükme. Ýañyltmajy okaň we göçüriň.

Gyşda kişmiş bişmezmiş,
Bişse kişmiş gyş dälmiş.

Ýañyltmajy ýat tutuň we tiz aýt-magy öwreniň.

107-nji gönükme. Sözleri ýazyň. Nokatlaryň ýerine degişli dodak çekim-lilerini goýuň.

Or...k, tow...k, od...n, S...ltan, ...mar,
S...na, ...kara, ...wlak, ...tuz.

108-nji gönükme. Teksti okaň we göçüriň. Dodak çekimlileriniň aşagyny çyzyň.

Jüýjejik

Biziň towugymyz bar. Ol on sany jüýje çykardy. Olar örän kiçijik. Reňkleri saryja. Biz olara ýumurtga we dary berýäris.

109-njy gönükme. Tapmaçany okaň we göçüriň.

Dörtdür onuň aýagy,
Demir çüýli toýnagy.

Menziliňe ýetirer,
Daşdan gaty toýnagy.

(At)

Dodak çekimlileriniň aşagyny
çyzyň.

SÖZ

110-njy gönükme. Hekaýajygy okaň, hekaýajykda näçe söz bardygyny aýdyp beriň.

Kitaphanada

Biziň mekdebimizde kitaphana bar. Ol ýerde kitaplar, gazetler we žurnallar bar. Men Dursun we Aýna bilen kitaphana bardym. Ol ýerden gyzykly erteki kitabyny aldym. Men erteki we hekaýa okamagy gowy görýärim.

**Söz seslerden emele gelyär we
özbaşdak many aňladýar.**

M e s e l e m: eje, oğlan, agaç.

111-nji gönükme. Aşakdaky sözlem-
leri okaň we göçüriň. Her bir sözün
nähili many aňladýandygyna üns beriň.

Gyzykly oýun

Çagalar oýna gyzykdylar. Oýun
uzaga çekdi. Sebäbi ol oýun çagalara
örän ýarady. Soňra olar dynç aldylar.

112-nji gönükme. Okaň we göçüriň. Kim? we näme? diýen soraglara jogap bolýan sözleriň manysyna üns beriň.

Kim? – Serdar, mugallym, ene, gelneje, daýy, gyz.

Näme? – kitap, galam, agaç, sygyr, düýe, serçe.

113-nji gönükme. Aşakdaky sözleri sözlem içinde getirip, sözlem düzüň.

Çekiç, ördek, kitap, alma, ene, oğlan.

114-nji gönükme. Teksti okaň we göçüriň.

Emir Temuryň öwütleri

Güýç adalatdadyr.

Bu günki işiňi ertä galdyrma.

Adamyň adyny, onuň özüni aňladýan sözler kim? diýen soraga jogap bolýarlar.

M e s e l e m: kim?-Eje, kim?-Kaka, kim?-çaga.

115-nji gönükme. Okaň. Soňra kim? diýen soraga jogap bolýan sözleri göçürüp alyň.

Aman, ejem, kakam, depder, galam, daýzam, bag, suw, mugallym, depe, okuwçy, dag, köçe.

N u s g a: Kim? Aman, ...

116-njy gönükme. Sözleri okaň. Kim? we näme? diýen soraglara jogap bolýan sözleri nusgadaky ýaly edip ýazyň.

Merjen, garpyz, syçan, maşyn, tikinçi, armyt, çaga, ýorunja, hoz, başlyk daýhan, pil.

N u s g a: Kim? – Merjen, ...

Näme? – garpyz, ...

117-nji gönükme. Suratlara seredip soraglara dilden jogap beriň, soňra göçüriň.

Bu kim?

**Predmetleri we haýwanlary
aňladýan sözler näme?
diýen soraga jogap bolýarlar.**

M e s e l e m:

Näme? – pişik.	Näme? – at.
Näme? – ördek.	Näme? – ruçka.
Näme? – maşyn.	Näme? – agaç.
Näme? – suw.	

118-nji gönükme. Okaň we näme?
diýen soraga jogap bolýan sözleri aýdyp
beriş.

Näme? – galam	Kim? – okuwçy
Näme? – ýolbars	Näme? – alma
Kim? – gyz	Kim? – gelneje
Näme? – ýorunja	Kim? – garry ata.

119-njy gönükme. Suratlara seredip,
soraglara dilden jogap beriň.

Bu näme?

1.

2.

3.

4.

120-nji gönükme. Surata serediň. Berlen soragyň jogabyny depderiňize ýazyň.

1.

Näme suw içýär?

2.

Näme ot iýýär?

3.

Näme ýer sürýär?

4.

Sygyr näme berýär?

121-nji gönükme. Okaň, soňra kim? we näme? diýen soraglara jogap bolýan sözleri nusgadaky ýaly edip depderiňize göçüriň.

Kartoşka, towşan, et, sabyn, sygyr, haly, ene, kitap, şofýor, lukman, geçi, owlak, okuwçy, galam, kelem.

N u s g a: Kim? – ene, şofýor, ...

Näme? – kartoşka,
towşan, ...

122-nji gönükme. Tapmaçany okaň
we göçüriň.

Tapmaça

Ýata bolsun, ha akar,
Içinde başşak böker.
Çümüp, ýüzüp ýadan soň,
Keýp edip gyra çykar.

Suwsuz ýerde gezmezek,
Arpa-bugdaý iýmezek.
Saz-söhbetiň içinde,
Gyş düşenin duýmazak.

Nurberdi Pomma

Jogabyny oýlanyp tapyň.

123-nji gönükme. Özüňizden **kim?**
diýen soraga jogap bolýan baş sany
söz, **näme?** diýen soraga jogap bolýan
baş sany söz depderiňize ýazyň.

N u s g a:

Kim? – Çagalar, dogan, ...

Näme? – suw, harp, ...

124-nji gönükme. Surata syn ediň. Soraglara ýazuw üsti bilen jogap beriň.

Ekin meýdanynda

1. Suratda siz kimleri görýärsiňiz?
2. Bu işler haýsy pasylda ýerine yetirilýär?

125-nji gönükme. Nakyly okaň we göçüriň.

El-eli ýuwar, iki el birigip – ýüzi.
Hakyky dost işde belli.
Dost dostuň aýnasydyr

126-nji gönükme. Öz oýnan oýunjaklaryňyzyň adyny ýazyň. Olaryň nähili soraga jogap bolýandygyny aýdyp beriň.

N u s g a: Maşyn, top, ...

127-nji gönükme. Tapmaçany okaň we ýat tutuň.

Ol çopanyň ýoldaşy,
Goýunlaryň göwündeşi.
Goýun örä gidende,
Aýrylman saklar goşy.

Gara, ala, ak bolýar,
Sary, goňur, gök bolýar.
Adamyň ýakyn dosty,
Hyzmaty oň päk bolýar.

Nurberdi Pomma

128-nji gönükme. Kitap hakynda ýazylanlary oka we ýatda sakla!

Kitap okamagy öwreniň.
Kitaby tämiz sakla, hapalama.
Kitabyň arasynda zat goýma.
Kitap okaýarkaň dogry otur.
Kitap – bilim çeşmesidir.

Depderiňize göçürip ýazyň.

129-njy gönükme. Gök önümleriň atlaryny depderiňize ýazyň.

N u s g a: Käşir, sogan, ...

Bu sözler nähili soraga jogap bolýarlar?

130-njy gönükme. Ilki öý haýwanlaryny, soňra çöl haýwanlaryny ýazyň.

N u s g a: Öý haýwanlary: göle, ...
Çöl haýwanlary: möjek, ...

131-nji gönükme. Teksti okaň we gö-
çüriň.

Guşlar biziň dostumyz

Guşlar baharda uçup gelýärler. Olar özüne jaý gurýarlar. Ýumurtga goýup, çaga çykarýarlar. Guşlar bize peýda berýärler. Çagalar, guşlar barada alada ediň!

132-nji gönükme. Guşlaryň atlaryny depderiňize ýazyň.

N u s g a: Toty, käkilik, ...

BAŞ HARP

Adam atlary, şäher, oba atlary
baş harp bilen ýazylyar.

133-nji gönükme. Hekaýany okaň.

Biziň synpymyz

Biz birinji synpda okaýarys. Synpymyzda otuz okuwçy okaýar. Olardan on alty sanysy gyzlar. Men birinji partada oturýaryn. Meniň ýoldaşymyň ady Maýsa. Bizi Gözel Abdullaýewa okadýar.

Adam atlaryny saýlap göçüriň.

134-nji gönükme. Soraglaryň joga-byny depderiňize ýazyň.

1. Seniň adyň kim?
2. Seniň ejeň ady kim?
3. Seni okadýan mugallymyň adyny we familiýasyny ýaz.

Adam atlaryny baş harp bilen ýazmagy unutmaň.

135-nji gönükme. Maşgalaňyzda ýaşayan adamlaryň atlaryny ýazyň.

N u s g a: Meniň ejemiň ady ...

136-njy gönükme. Tapmaçany ýazyň we jogabyny biliň.

Tapmaça

Ejemiz aýtsa bize
Ukymyz geler göze.

137-nji gönükme. Okaň. Adam atlarynyň, familiýalaryň hem-de olaryň birinji harpynyň nähili harp bilen ýazylýandygyny aýdyň.

Ýaňyljan birinji synpda okaýar. Ony Gülbahar Ballyýewa okadýar. Onuň jigisi Güljahan çagalar bagyna barýar. Çagalar bagynda olara Maral Amanowa seredýär.

Adam atlaryny saýlap göçüriň.

N u s g a: Ýaňyljan, ...

138-nji gönükme. Okaň we göçüriň.

Güljahanyň dogany Mahym başinji synpda okaýar. Wepa dosty Sapa bilen haýwanat bagyna bardy. Bu ussanyň ady Sapar aga.

Adam atlary nähili ýazylýar?

139-njy gönükme. Nokatlaryň ýerine degişli at ýazyp, sözlemleri göçüriň.

Meniň adym ...

Meniň ejemiň ady ...

Meniň daýymyň ady ...

Meniň partadaşymyň ady ...

140-njy gönükme. Şygry okaň we göçüriň.

Güneş nurun saçyp ýere.

Näme üçin birden, howa maýlady?

Çünki geldi bize bahar-ýaz,

Bile bolmak üçin bütin ýaz.

141-nji gönükme. Synpyňzdayky oglanlaryň atlaryny we familiýalaryny deperdiňize ýazyň.

Şäher, oba atlarynyň birinji harpy baş harp bilen ýazylýar.

142-nji gönükme. Göçüriň, şäher we oba atlarynyň aşagyny çyzyň.

Daşkent – Özbekistanyň paýtagtydyr. Buhara, Samarkant, Hywa – gadymy şäherlerdir. Daşkent, Samarkant, Nöküs şäherleri demir ýoluň boýunda ýerleşýär.

143-nji gönükme. Nokatlaryň ýerine öz bilýän şäheriňiziň we obaňyzyň adyny ýazyp göçüriň.

Men tomusda ... şäherine bardym. Ýolda ... we ... şäherlerini hem gördüm. ... şäherinde ýokary okuw jaýlary bar.

144-nji gönükme. Öz bilýän şäher atlaryňyzy ýazyň.

N u s g a: Buhara, ...

145-nji gönükme. Sözlemleri okaň we göçüriň.

Dörtgüliň Akgamyş, Şorahan obalarynda pagta ekilýär. Kelteminar, Bagýap obalarynda towuk bakylýar. Ýaýma, Gökje obalarynda maldarçylyk pudagy ösen.

Şaher we oba atlarynyň nähili ýazylandygyny ýatda saklaň.

146-njy gönükme. Nokatlaryň ýerine degişli atlary goýup, sözlemleri göçüriň.

Özbekistanyň paýtagty ... şäheridir. ... şäherinde metro bar. ..., ..., ... obalarynda gök-önümler ýetişdirilýär.

147-nji gönükme. Öz bilýän oba we şäher atlaryndan sekiz sanysyny ýazyň.

N u s g a: Ýaýma, ...

148-nji gönükme. Nokatlaryň ýerine şäher, oba atlaryny ýazyň.

Men ... şäherini göresim gelýär.
Meniň doganym ... şäherinde ýaşayar.
..., ... gadymy şäherlerdir.

149-njy gönükme. Tapmaçany ýazyň we jogabyny tapyň.

Ysyrganar it däldir,
Çommalar, adam däldir.

150-nji gönükme. Okaň we göçüriň.

Hatarymyzda kyrk sany dost,
Kyrkysy-da bir kemsiz dost.
Gunça, Gözel, Aşyr, Aman –
Birek-birege mähriban.

Adam atlarynyň aşagyny çyzyň.

**Dag, derýa atlarynyň birinji
harpy baş harp bilen ýazylýar.**

151-nji gönükme. Sözlemleri göçüreniňizde nokatlaryň ýerine degişli harpy ýazmagy unutmaň.

Garadagdan günbatarda Nöküs ş...-heri bar. Demir ýol Garadagy kesip g...çýär. Amyderýa Aral deňz...ne guýýar.

152-nji gönükme. Sözlemleri okaň we göçüriň.

Özbekistanda Amyderýa, Syrderýa ýaly uly derýalar bar. Olaryň suwundan peýdalanýarlar. Amyderýadan köp balyk tutýarlar. Aksuw, Güzer derýa atlarydyr.

Derýa atlarynyň ýazylyşyna üns beriň.

153-nji gönükme. Goşgyny okaň we göçüriň.

Jigim bile

«Jykyr-jykyr» güle-güle,
Okaýarys jigim bile.
«Kikir-kikir» güle-güle,
Oýnaýarys jigim bile.

«Pykyr-pykyr» güle-güle,
Kino görýäs jigim bile.
Alýarys biz güle-güle,
Gülek adyn jigim bile.

Myratgeldi Söýegow

154-nji gönükme. Sözlemleri göçüriň.
Değişli ýerinde nokat goýuň.

Derýalaryň suwy süýji bolýar Biziň
ýurdumyzda Gurama, Fergana, Nurata
ýaly dag ulgamlary bar Garadagdan
mermer alynýar.

155-nji gönükme. Nakyllary okaň we
göçüriň.

Adam eli – gyzył gül.
Bal süýji, baldan-da bala süýji.
Myhman ataňdan uly.
Myhmanyň altynyny alma, alkyşyny al.

Öz bilýän nakyllaryňyzy aýdyp beriň.

156-njy gönükme. Nokatlaryň ýerine
öz bilýän atlaryňyzy goýup, sözlemleri
göçüriň.

Men ... suwundan içdim. ... balyk öran köp. ... köp gazma baýlyklar alynýar.

PREDMETIŇ HILINI AŇLADÝAN SÖZLER

157-nji gönükme. Soraglary we olaryň jogabyny okaň.

Nähili kagyz?

Ak kagyz.

Nähili gant?

Süýji gant.

Neneňsi suw?

Şor suw.

Neneňsi alma?

Turşy alma.

Nähili burç?

Ajy burç.

Nähili derek?

Uzyn derek.

Has gara ýazylan sözleriň şol predmetiň hilini aňladýandygyna üns beriň.

158-nji gönükme. Nokatlaryň ýerine şol zadyň reňkini, formasyny aňladýan sözi ýazyp göçüriň.

... gar, ... kömür, ... burç, ... suw,
... pagta, ... köýnek, ... agaç, ...
jüýje, ... alma, ... kömür.

159-njy gönükme. Berlen sözleriň
öňünden reňkini, tagamyny bildirýän söz
goşup ýazyň.

Üzüm, gawun, suw, gar.

Şu sözleri ulanyp sözlem düzüň.

160-njy gönükme. Sözleri göçüriň.

Turşy çal. Uzyn agaç. Gyzykly
kitap. Gülli köýnek. Süýtli sygyr. Ala
güjük. Gyzyl alma.

Nähili?, neneňsi? diýen soraga
jogap bolýan sözleri aýdyp beriň.

161-nji gönükme. Nakyllary okaň we
göçüriň.

Baharky hereket – güýzki bereket.
Birini çapsañ, onuny ek.
Bir ýyl tut eken adam
Ýüz ýyl göwher ýygar.

162-nji gönükme. Okaň, has gara ýazylan sözler nähili soraglara jogap bolýar?

Gülli ýorunja. **Suwly** ýap. **Dury** suw. **Gök** kepderi. **Torly** gawun. **Ak** gar. **Sowuk** howa. **Gyzyl** gül.

Has gara ýazylan sözleri göçüriň.

163-nji gönükme. Özüňiz bilýän gül-leriňiziň adyny we reňkini ýazyň.

N u s g a:
Gyzyl bägül, ...

164-nji gönükme. Nokatlaryň ýerine söz tapyp goýuň we göçüriň.

Ak ..., Gara ..., Gyzyl ..., Ýaşyl ..., Sary ..., Gök

N u s g a: Ak goýun, ak aýy, ...

165-nji gönükme. Tapmaçany okaň we göçüriň.

Tapmaça

Bulut gelip dür seçer,
Gün ýylgyryp, nur saçar,
Ýer mahmala bürenip
Dürli gülden don biçer.
Bu hezillik haçan bor?!
Hany oýlan, aýdyp ber.

Hojageldi Nurmyradow

166-njy gönükme. Göçüriň. Predmetiň hilini, reňkini, formasyny aňladýan sözleriň aşagyny çyzyň.

Biz täze mekdepde okaýarys. Men gyzykly kitap okadym. Men kitabymy arassa saklaýaryn. Oglanlar ak köýnek, gara balak geýýärler.

Çyzan sözleriňiz nähili soraga jogap bolýar?

167-nji gönükme. Şygry okaň we göçüriň.

Çemen-çemen güllere,
Baýdyr biziň ülkämiz.
Garap gözel güllere,
Guwanýarys hemmämiz.

Gül hakynda ýene nähili goşgy bilýärsiňiz?

168-nji gönükme. Tapmaçany okaň we depderiňize ýazyň.

Tapmaça

Ýere urdum paltany,
Agzy gyzył haltany.
Ýerden bir oglan çykdy,
Uly il iň soltany. (Bugday)

Bugdaýdan näme alynýar?

169-njy gönükme. Nokatlaryň ýerine degişli söz goýup, depderiňize göçüriň.

Uly ... Kiçi ... Beýik ... Gysga ...
Kiçijik ... Pesejik ... Uzyn ... Giň ...

170-nji gönükme. Aşakdaky berlen sözleri ulanyp, özüňizden sözlem düzüň we depderiňize ýazyň.

Gyzyl, torly, gara, gülli.

N u s g a: Enem maňa gyzyl köýnek tikip berdi.

171-nji gönükme. Matallary okaň we göçüriň.

Güýç-gudraty towudyr,
Horazdan has gowudyr.
Gije-gündiz ýadaman,
Wagty aýdar adama.

Matalym matdy,
Iki gulagy ýatdy,
Ýere girip, gum atdy.

Sessiz ýatar,
Duýdansyz tutar.

HEREKETI AŇLADÝAN SÖZLER

172-nji gönükme. Suratlara seredip, olaryň aşagynda ýazylan soraglaryň jogabyny depderiňize ýazyň.

Oglan näme edýär?

Gyz näme edýär?

Guş näme edýär?

Sygyr näme edýär?

173-nji gönükme. Okaň. Has gara ýazylan sözleriň nähili soraglara jogap bolýandygyny aýdyň.

Kakam işden **geldi.**

Aman aga şähere **gitdi.**

Ol şäherden maşyn alyp **geldi.**

Ol firmada **işleýär.**

174-nji gönükme. Sözlemleri okaň we göçüriň.

Ýaz geldi. Howa maýlady. Ýagyş ýagdy. Älemgoşar görüندی. Maral kömelek tapdy. Jeren kebelek tutdy. Guşlar uçup geldiler.

Hereketi aňladýan sözleri tapyň.

175-nji gönükme. Okaň we göçüriň. Nokatlaryň ýerine şol söze degişli hereketi aňladýan sözi ýazyň.

Samolýot ... Guş ... Çagalar ...
Kakam ... Ejem ... Mugallym ...
Sygyr ... Horaz ...

N u s g a: Samolýot uçýar.

Gymyldy-hereketi aňladýan sözler näme etdi?, näme edýär?, näme etjek?, näme eder? diýen soraglara jogap bolýarlar.

M e s e l e m:

**Näme etdi? okady, ýazdy...
Näme edýär? okaýar, ýazýar...**

Näme etjek? okajak, ýazjak...
Näme eder? okar, ýazar...

176-njy gönükme. Göçüriň we näme etdi?, näme edýär?, näme eder?, näme etjek? diýen soraglara jogap bolýan sözleriň aşagyny çyzyň.

Daň atdy. Gün çykdy. Älem gözel boldy. Biz ertirik edindik. Çagalar mekdebe barýar. Sapak başlanýar. Mugallym geler.

177-njy gönükme. Göçüriň nokatlaryň ýerine dik çyzygyň sag tarapyndaky sözlerden şol zada degişli hereketi aňladýan sözi tapyp ýazyň.

Jaň
Sapak
Jeren
Ejem jorap
Howa
Ýagyş

dokady
ýagdy
başlandy
geldi
kakyldy
bulutlaşdy.

178-nji gönükme. Nokatlaryň ýerine ýaýyň içindäki soraglara jogap bolýan sözleri tapyp ýazyň.

Adyl mekdebe ... (näme etdi?).
Ol kitap ... (näme etdi?). Kitapdaky goşgyny ... (näme etdi?). Soňra surat ... (näme etdi?).

179-njy gönükme. Göçüriň we näme etdi?, näme edýär?, näme etjek?, näme eder? diýen soraglara jogap bolýan sözleriň aşagyny çyzyň.

Jeren okuwa geldi. Sapak başlandy. Ol başlik aldy. Bu ýyl ýaryşda birinji ýeri aldy. Geljek ýyl hem ýaryşa gatnaşar.

180-nji gönükme. Aşakdaky gymyldyhereketi aňladýan sözleri ulanyp, özüňizden dört sany sözlem ýazyň.

Mündi, gitdi, açyldy, çykdy.

N u s g a: Ejem maşyna mündi.

181-nji gönükme. Okaň. **Näme etdi?** diýen soraga jogap bolýan sözleri aýdyň.

Oraz sapagyny okady. Ol mesele çözdü. Bibi erteki okady. Soňra hemme dynç aldy.

182-nji gönükme. Goşgyny okaň we göçüriň. **Näme etdi?** diýen soraga jogap bolýan sözleriň aşagyny çyzyň.

Ýagdy-da ýagyş
Bulut sowuldy.
Tep-terje otlar,
Kemsiz ýuwuldy

183-nji gönükme. Okaň. **Näme eder?, näme etjek?** diýen soraglara jogap bolýan sözleri aýdyň.

Howa maýlar. Ejem işe gider. Ol haly dokar. Guş uçar. Men goşgy okajak. Kakam bilen şähere gitjek.

Iki sany sözlemi göçüriň.

184-nji gönükme. Tapmaçany göçüriň we jogabyny tapyň.

Tapmaça

Diwarda bar zor halym,
Onda ýaşar giň älem.

185-nji gönükme. Okaň we göçüriň. **Näme edýär?** diýen soraga jogap bolýan sözleriň aşagyny çyzyň.

Obada

Biz obada ýaşaýarys. Biziň obamyz uly. Aman daýy goýun bakýar.

Onuň çopan iti bar. It çopana kömek berýär.

186-njy gönükme. Aşakdaky gymyldyhereketi aňladýan sözleri nusgada görkezilişi ýaly ýazyp göçüriň.

Oýnajak, geler, öwreder, gitjek, sürer, ýaşar, otlar, oturar, etjek, gitjek, başlanjak, ...

N u s g a: Näme eder? geler, ...

Näme etjek? gitjek, ...

187-nji gönükme. Tapmaçany okaň we göçüriň. **Näme edýär?** diýen soraga jogap bolýan sözleriň aşagyny çyzyň.

Doganda dogýar,
Oraga meňzeş.
Kem-kem ulalýar
Çörege meňzeş.

Meňzeş jemaly
Süýt guýlan jama.
Bilýän bolsaň aýt,
Hany bu näme?

188-nji gönükme. Göçüriň. Hereketi aňladýan sözleriň aşagyny çyzyň we olaryň nähili soraga jogap bolýandygyny aýdyň.

Bahar geldi. Bu gün ýagyş ýagar.
Otlar gögerer. Howa maýlar we
çagalar oýnar. Men Maýsa bilen
oýnajak. Biz depä çykjak.

189-njy gönükme. Ýaýyň içindäki so-
raglara öý haýwanlarynyň edýän here-
ketini jogap edip ýazyň.

Sygyr (näme edýär?)

Goýun (näme edýär?)

Horaz (näme edýär?)

At (näme edýär?)

Eşek (näme edýär?)

It (näme edýär?)

Pişik (näme edýär?)

190-njy gönükme. Okaň. Has gara
ýazylan sözleri dilden bogna bölüň.

Käkilik

Käkilik dag gözelliginiň ýaraşygy-
dyr. Ol ýaz aýlarynda dag **depele-**
rinde bolýar. Olar örän çalt uçýarlar.
Käkilik juda **owadan** guşdur. Onuň
käkeleýän **sesi** diýseň ýakymlydyr.

191-nji gönükme. Okaň we göçüriň.
Adam atlaryny, şäher we oba atlaryny
nähili harp bilen ýazmalydygyna üns
beriş.

Men tomus kanikulynda Fergana jülgesine gitjek. Ol ýerde ýaşayan doganym Maýsany görjek. Biz Kokant şäherine hem bararys. Namanganda süýji suwly bulaklar köp.

192-nji gönükme. Özünüze tanyş adamlaryň, şäherleriň, obalaryň atlaryny getirip, sözlemler düzüň we depderiňize ýazyň.

N u s g a: Men gadymy şäher bolan Buharany göresim gelyär.

193-nji gönükme. Okaň. Bir zadyň hilini, reňkini bildirýän sözleri tapyp, olaryň nähili soraglara jogap bolýandygyny aýdyň.

Erik agajy

Barha galyp has belende,
Gök bahary söýýär erik.
Güllü bahar her gelende,
Akja köýnek geýýär erik.

Pirnepes Öwezliýew

194-nji gönükme. Göçüriň. **Nähili?, neneňsi?** diýen soraglara jogap bolýan sözleriň aşagyny çyzyň.

Biziň ýurdumyzda uly şäherler, beýik daglar köp. Seniň gyzyň, sary galamyň barmy? Gyzyň köýnekli gyzygajazlar tans etdiler. Ejem gülli matadan köýnek tikdi.

195-nji gönükme. Okaň we has gara ýazylan sözleriň nähili soraglara jogap bolýandygyny aýdyň.

Gurban **okady.** Aman **okaýar.** Meret **okajak.** Jemal **gitdi.** Derman **geldi.** Dürli **gider.**

Hereketi aňladýan sözleri aýdyp beriň.

196-njy gönükme. Tapmaçany okaň we göçüriň.

Tapmaça

Alyp geldim bakjadan,
Ysy geler alysdan.
Gürbek, zamça, gülaby,
Şirinliginde syry.

197-nji gönükme. Göçüriň we nokatlara derek ýaýyň içindäki soraglara jogap bolýan sözleri tapyp ýazyň.

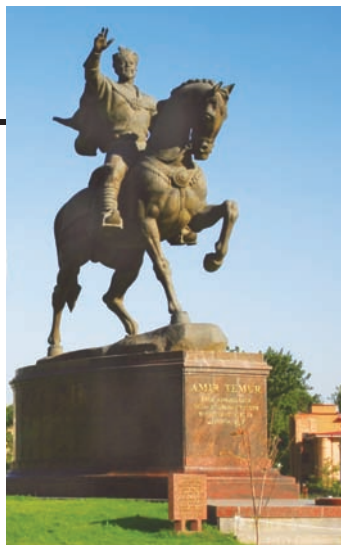
Jigim gurjak ... (näme etdi?). Pişik syçan ... (näme edýär?). Bu gün howa maýyl ... (näme eder?). Kakam zawodda ... (näme edýär?). Bagda guşlar ... (näme edýär?). Garlawaç uçup ... (näme etdi?).

198-nji gönükme. Şygry göçüriň we ýat tutuň.

Serkerde babamyz

Emir Temur babamyz,
Mert hem batyr babamyz.
Söweş-jeňleri gezen,
Beýik döwlet-ýurt düzen.

Öçmez ady ebedi,
Ýüregmizde öwüdi.
Unutmarys hiç haçan,
Sizi beýik babamyz.

Muhtar Hudaýkulow

SÖZLEM

199-njy gönükme. Sözlemleri okaň we göçüriň.

1. Biz mekdebe geldik.
2. Sen näçenji synpda okaýarsyň?
3. Okuwçylar, kitaby arassa saklaň!

Näçe sany sözlem ýazdyňyz?
Her sözlemde näçe sany söz bar?

**Sözlem sözlerden düzülip,
gutaran bir pikiri aňladýar.
Sözlem iki we ondan hem
köp sözden düzülýär.**

200-nji gönükme. Nokatlaryň ýerine gal-dyrylan harpy goýup, sözlemleri göçüriň.

Okuwçylar g...ldi. Olar s...np otagyna girdiler. M...gallym hem geldi. Okuwçylar mugallyma h...rmat goýý...rlar.

Her sözlemde näçe söz bar?

201-nji gönükme. Sözlemleri okaň we göçüriň. Nokatlaryň ýerine degişli sözi tapyp goýuň.

Merediň jigisi birinji synpda...
Sen şu gün bize...
Baýramyňyz gutly...
(okaýar, geljekmi, bolsun).

202-nji gönükme. Okaň. Bu ýerde näçe sözlem bardygyny aýdyň.

Aýna her gün ir turýar. Düşegini ýygnaýar. Soňra ýuwunýar. Ertirlik edinýär. Okuwa gidýär. Ol hatyny arassa ýazýar. Men Aýna bilen bir partada oturýaryn.

Sözlemiň soňunda nähili belgi goýulýar?

Täze sözlem nähili harp bilen başlanyp ýazylýar?

203-nji gönükme. Okaň. Nirede nokat goýmalydygyny aýdyň.

Aýnur edepli gyz Ol birinji synpda okaýar Aýnur gowy okaýar Ol ejesine kömek berýär Aýnur jigisine kitap okap berýär

Gerekli ýerde nokat goýup göçüriň.

204-nji gönükme. Göçüriň.

Çopanlar

Döwran aga baş çopan. Onuň kömekçileri Rahym bilen Gurban. Olar goýun bakýarlar. Goýunlaryň guzulary bar. Çopan itleri olara kömek berýär.

Näçe sany sözlem ýazdyňyz?
Her sözlemde näçe sany söz bar?

205-nji gönükme. Okaň. Sözlemler näme hakynda habar berýär?

Samolýot uçdy. Samolýot ýolagçylary alyp gitdi. Samolýota köp adam sygýar. Menem samolýota mündüm. Samolýotyň içi örän oňat. Samolýot Nöküse gondy.

Samolýot hakynda näçe sany sözlem bar?

Her sözlemden soň nähili belgi goýulýar?

Her sözlem näçe sany sözden düzülen?

206-njy gönükme. Sözleri öz ýerinde ulanyp, sözlemler düzüň we depderiňize ýazyň.

1. Çagalar, ejem, bagyna. gitdi.
2. Ağşam, oýun, mekdebimizde, görkeziljek.

3. Sagat, oýun, başlanýar, näçede?
4. Bolsun, gutly, toýuňyz!

N u s g a: Ejem çagalar bagyna gitdi.

207-nji gönükme. Sözlemleri gerekli ýerinde nokat goýup göçüriň. Täze sözlemi baş harp bilen başlamagy unutmaň.

Obamyzda

Obamyzda çagalar bagy bar obamyzyň köp çagalary şoňa gatnaýar terbiýeçi çagalara erteki aýdyp berýär çagalar diňleýärler ol ýerde çagalaryň wagty gyzykly geçýär bizde çagalar hakda köp alada edilýär.

GEÇİLENLERİ GAÝTALAMAK

208-nji gönükme. Göçüriň. İçinde o, ö dodak çekimlileri bar bolan sözleriň aşagyny çyzyň.

– Ilaman, ine kökäni al. Jerene ber. Ilaman kökäni alýar. Ol kökäni Jerene berýär. Jeren kökäni Baba bilen iýýär.

O, ö dodak çekimlileri näçenji bo-
gunda ýazylýar?

209-njy gönükme. Göçüriň. İçinde u, ü dodak çekimlileri bar bolan sözleriň aşagyny çyzyň.

Baharda dürli-dümen otlar gögerýär. Olaryň atlary sanardan-da kändir.

Ysmanak, jag-jag, atgulak. Narpyz, merjengül we meýdan çayy ýaly otlar şypaly otlardyr.

Beýle ösümlikleri köki bilen go-
parmak bolmaýar.

210-njy gönükme. Galdyrylyp ýazylan sözleri goýup okaň we ýazyň.

Biz ... çagalar.

Bagdaky ... güller.

Düzülişip ...

Oýnap ... gurýarys.

(şadyýan, bägül, durýarys, aýlaw).

Dodak çekimlileriniň näçenji bogunlarda ýazylandygyna üns beriň.

211-nji gönükme. Okaň we göçüriň. Nokatlaryň ýerine degişli dodak çekimlilerini ýazyň.

Ýor...nja, düw...n, köm...r, çol...k,
dol...k, goý...n, tow...k, üz...m, ogl...n,
sog...n, ök...z, dök...n, çoy...n,
gurş...n, od...n.

1. **o, ö** dodak çekimlileri sözüň haýsy bogunlarynda ýazylýarlar?

2. **u, ü** dodak çekimlileri sözüň haýsy bogunlarynda ýazylýarlar?

212-nji gönükme. Okaň. Adam atларыны, familiýalary, şäher we obalaryň, dagларыň we derýalaryň adyny tapyp, ýazuwda olaryň birinji harpynyň nähili harp bilen ýazylýandygyny aýdyň.

1. Meniň partadaş dostumyň ady Nartaý. Onuň familiýasy Ballyýew. Onuň daýzasy Nurhan Daşkent şäherinde ýaşaýar.

2. Biz dynç günü Gökje obasyna gezelenje gideris.

3. Biziň ýurdumyzda Amyderýa, Syrderýa ýaly uly derýalar bar.

4. Alymlar Garadagda barlag işlerini geçirdiler.

213-nji gönükme. Özüňize tanyş bolan adamlaryň, şäherleriň, obalaryň atларыны ulanyp, sözlemler düzüň we depderiňize ýazyň.

N u s g a: Meniň ejemiň ady Gözel.

214-nji gönükme. Bir zadyň hilini, matanyň reňkini, suwuň tagamyny aňlad-

ýan sözleri tapyp, nusgadaky ýaly dep-deriňize göçüriň.

- N u s g a: 1. Beýik dag.
2. Gyzyl mata.
3. Turşy çal.

215-nji gönükme. Göçüriň. **Nähili?, neneňsi?** diýen soraglara jogap bolýan sözleriň aşagyny çyzyň.

Tomusda gyzyl almalar bişýär. Bal ýaly üzümler bişýär. Ýakymly ysly zamçalar ýetişýär. Gyrmzy reňkli üljeler ýygylýar.

Tomusda dostlaryňyz bilen nähili oýunlary oýnaýarsyňyz?

216-njy gönükme. Göçüriň we nokatlara derek ýaýyň içindäki soraglara jogap bolýan sözleri tapyp ýazyň.

Eneş kitap ... (näme etdi?). Gözel gurjak ... (näme edýär?). Biz ertir gezelenje ... (näme ederis?). Bu gün ýagyş ... (näme etdi?).

SÖZLEÝİŞ DILINI ÖSDÜRMÄGE DEGIŞLI GOŞMAÇA TEKSTLER

Guzuzyk bilen pişijek

– Dünýä indigiň ýere seredýärsiň. Näme ýerden bir zat tapjak bolýaňmy? – diýdi Pişijek guzuzyga ýüzlenip.

– Rysgalymy agtarýaryn-da. Ýogsam näme saňa meňzäp «Alma biş, agzyna düş», «Haçan hojaýynym bir zat berer-kä, diýip onuň eline seredip oturybereýinmi?» – diýip jogap berdi Guzuzyk.

Guzuzyk mamla. Ýaşamak üçin, zähmet çekmeli. Diňe şonda rähnet görersiň.

Ýumuş:

Şu erteki esasynda sahna taýýarlamağa synanyşyň.

Emir Temur babamyzyň dostluk hakynda aýdanlary

- Dostluk synagda bilinýär.
- Dostluk – hemme baýlykdan gymmat.

- Dostuň ýaman günde syna.
- Çyn dost dostundan hiç wagt öýkelemeýär. Eger öýkelese-de ony bagyşlaýar.

Ýumuş:

1. Dostluk hakynda aýdylan pähimleri ýatlaň.
2. Dost nähili bolmaly?
3. Dostlaryňyz hakynda aýdyp beriň.

Fermer

Biz kelteminar obasynda ýaşaýarys. Biziň obamyzda Kadyr aga fermer bolup işleýär. Ol ekin meýdanlaryna

güýzlük bugdaý ekdi. Bugdaýa fermer gowy ideg etdi. Şol sebäpli bugdaýdan köp hasyl aldy. Bugdaýy ýygnap almak üçin täze kombaýnlar geldi. Kombaýn bugdaýy orýar, döwýär, arassalaýar.

1. Fermer güýzde näme ekdi?
2. Bugdaýdan nähili hasyl alyndy?
3. Kombaýn näme edýär?

Zehinli oglan

Oraz kompýuter öwrenmäge höwesli. Agasy hem oňa öýde kompýuterde işlemegi öwretdi. Ol mekdebe baranda iň ökde okuwçylaryň biri boldy.

Oraz öz deň-duşlaryna kompýuter syr-
laryny öwretdi. Synpdaşlary Orazdan
görelde alýarlar.

1. Oraz kompýuteri haçan öwrendi?
2. Öýde oňa kim kömek berýär?
3. Siziň synpyňyzda Oraz ýaly okuwçy
barmy?

Ýumuş:

Aşakdaky goşgulary okaň we
onuň mazmunyny gürrüň edip
beriş.

Der gelmese, dür gelmez

Tomusda depäň güne
Gaýnamasa der gelmez.
Saýa söýüp ýatanlar
Idili hasyl almaz.

Gün dogýança ýatma, sen,
Işle, tur-da ir bilen.
Gürläp, baýlyk satma sen,
Baýlyk geler der bilen.

Amangül Babajanowa

Mekgejöwen

Her bir dänäň müň bolsun,
Ös, sen mekgejöwenim!
Et, ýag bolsun, ýüň bolsun,
Ös, sen mekgejöwenim!

Ýüpek gulpak başyňda,
Dokuz dolak daşyňda,
Miweleriň döşüňde,
Ös, sen mekgejöwenim!

Kerim Gurbannepesow

Guzuzyk

Buýralyja guzuzyk,
Tüýi örän näzijek.

Bökjekleýär, oýnaýar.
Gök otjagaz çeyneýär.

Ajyganda: «Mä!» diýýär.
Enesi hem: «Hä!» diýýär.

Göle

Göle jan-a, göle jan.
Gel-de elim ýala, jan.

Ot getirdim, iý hany.
Maňa «Sag bol!» diý hany.

Içiň çekip, molama.
Ýekesiräp, nalama.

Ejeň gitdi jeňňele.
Agşam geler süýt bile.

Surat

Gulajygy çürüje,
Murty akja pişijek,
Gözjagazyň delmunýar,
Sabry ýokja pişijek.

Hany ýere böksene,
Ýanjagazma çöksene!

Gaharlanman myrlasaň,
Süýtdür gaýmak bereýin.
Agram salmaz dişiňe –
Ýagly gaýmak bereýin.

Dişim akja, arassa

Täze ýagan gar ýaly,
Dişim akja, arassa.
Hemmäniňkem şeýle bor,
Dişlerine seretse.

Agşam ýatjak bolamda,
Goýýan ähli işimi.
Pasta çalyp, çotgalap,
Ýagşy ýuwýan dişimi.

Ertir irden oýanyp,
Ýaltalygy kowýaryn.
Zarýadkadan soň ýene
Ilki dişim ýuwýaryn.

Enem-atam öwretti,
Üns berýän men dişe.

Mydam aýap saklaryn,
Dişim gerek hemişe.

Orazyň bagy

Üç ýyl ozal
Ekipdi ol
Injir, üzüm, naryny.
Düýbün depip,
Suwlar sepip,
Ýetişdirdi baryny.

Gör, ýaş Oraz,
Gyşy hem ýaz,
Işleýär öz bagynda.
Oýnap-gülüp,
Miwe üzüp,
Iýer tomus çagynda.

MAZMUNY

Ses we harp.....	3
Çekimli we çekimsiz sesler	6
Çekimli sesler.....	6
Çekimsiz sesler.....	12
Ýogyn we inçe çekimli sesler.....	16
Açyk we dymyk çekimsizler	28
Bogun	39
Dodak çekimlileri.....	50
Söz	58
Baş harp.....	69
Predmetiň hilini aňladýan sözler	77
Hereketi aňladýan sözler.....	83
Sözlem.....	94
Geçilenleri gaýtalamak	99
Sözleýiş dilini ösdürmäge degişli goşmaça tekstler.....	104

Abdullaýewa, Gülbahar.

A13 Ene dili. 1: umumy orta bilim berýän mekdepleriň 1-nji synpy üçin derslik. 9-njy neşir/G.Abdullaýewa, G.Welbegow, K.Hallyýew. — D.: «O‘zbekiston», 2019.—112 s.

I. Welbegow, Gurbanberdi II. Hallyýew, Kamiljan.

ISBN 978-9943-01-063-5

UO‘K 811.512.164(075)

372.881.1(075)

KBK 81.2Tur-9

O‘quv nashri

GULBAHOR ABDULLAYEVA, GURBANBERDI VELBEGOV,
KOMILJON XOLLIYEV

ONA TILI

Ta’lim turkman tilida olib boriladigan umumiy
o’rta ta’lim maktablarining 1-sinfi uchun darslik

1-sinf uchun

(Turkman tilida)

To‘qqizinchi nashr

Original-maket «O‘zbekiston» nashriyot-matbaa ijodiy uyida tayyorlandi.
100011, Toshkent, Navoiy ko‘chasi, 30.

Suratçy *A. Saýdberdiyew*, Redaktor *J. Metýakubow*,
Çeper redaktor *H. Kutlukow*, Tehredaktor *L. Hijowa*,
Korrektor *J. Metýakubow*, Kompýuter wýorstkaçysy *N. Ahmedowa*

Neşirýat lisenziýasy AI №158, 14.08.2009.

2019-njy ýylyň 23-nji ýanwarynda çap etmäge rugsat edildi.

Ölçegi 70x90^{1/16}. Ofset kagyzy. «Arial» garniturasy. Kegli 19.

Ofset usulynda çap edildi. Şertli neşir listi 8,19. Neşir listi 8,50.

1076 nusgada çap edildi. Sargyt № 424.

«Sharq» neşirýat-çaphana paýdarlar kompaniýasynyň

Baş redaksiýasynyň çaphanasynda çap edildi.

100000. Daşkent. Beýik Turan köçesi, 41.